

Barbora Oplátková, Skladba obyvatelstva, rodin a domácností na Chodsku na konci 19. století.
Posudek oponentky

Cílem bakalářské práce Barbory Oplátkové byl rozbor skladby obyvatelstva rodin a domácností na Chodsku v druhé polovině 19. století, tedy v období, kdy již jsou o obyvatelstvu k dispozici potřebná data a zároveň lze předpokládat určité změny v úrovni demografické reprodukce. Předložená diplomová práce má požadované parametry, všechny předepsané náležitosti včetně grafické úpravy. Celkový rozsah práce je 71 stran, z toho je 63 stran vlastního textu, zbytek tvoří seznamy obrázků, tabulek, použité literatury a zdrojů dat; do textu je zařazeno také 18 obrázků či grafů a 22 tabulek.

Diplomová práce má požadovanou strukturu, v úvodní pasáži autorka svou práci představuje a uvádí cíle práce. Ve druhé kapitole uvádí přehled použitých pramenů: čerpala z dat o obyvatelstvu pořizovaných při sčítáních lidu konaných v letech 1869, 1880, 1890 a 1890. Původní prameny jsou uloženy ve státním okresním archivu Domažlice, jejich kopie je dostupná na internetu. Druhou částí této kapitoly je část metodologická, která je v kontextu výzkumu velmi důležitá: v první části autorka uvádí vzorce, kterých použila k analýze věkové struktury obyvatelstva, ve druhé uvádí typologie použité k analýze rodinných struktur a skladby domácností (opírá se o Laslettovu typologii) a klasifikaci povolání; dále uvádí vzorce, které použila k charakteristice věkově pohlaví skladby obyvatelstva a k výpočtu koeficientů hlav domácností.

Ve třetí kapitole jsou představeny základní tendence ve společenském a hospodářském vývoji českých zemí a také hlavní data o vývoji obyvatelstva v 19. století. Autorka zde čerpá z literatury a dat Českého statistického úřadu. Na příslušné odborné literatuře je založen také stručný přehled historie Chodů a základní informace o studovaných obcích (kapitola čtvrtá).

Vlastní práce autorky je obsahem 5., 6. a 7. kapitoly, kde jsou analyzována data, která autorka excerpovala ze sčítacích archů. Tady autorka odvedla velké penzum práce, neboť pracovala s rozsáhlými soubory zahrnujícími 22 360 osob ve všech čtyřech analyzovaných sčítáních (kapitola 5) a 2275 domácností v letech 1890 a 1900 (kapitola 6), respektive 5052 rodin (kapitola 7). Zvolené postupy odpovídají položeným výzkumným otázkám. Autorka rozebírá hlavní rysy skladby obyvatelstva podle věku, pohlaví a rodinného stavu, dále třídí obyvatelstvo (respektive hlavy domácností) dle povolání a analyzuje trendy ve velikosti a skladbě domácností. Získaná data jsou logická, odpovídají poznatkům zjištěným pro jiné lokality českých zemí ve studovaném období a rozšiřují je. Autorka se při zpracování ani při interpretaci dat nedopouští chyb, přesto mám několik poznámek.

- Byla bych obezřetnější při rozboru struktury osob uvedených při sčítáních jako osoby nepřítomné. Z velkých rozdílů v počtech a struktuře těchto osob ve sčítání 1869 oproti sčítání 1880 lze usuzovat na to, že jde o jiné soubory osob: v roce 1869 zřejmě ještě převládal starší typ pojetí, zahrnuty byly i osoby vzdálené dlouhodobě, mající zřejmě ale stále domovskou příslušnost k obci, zatímco při sčítání 1880 byli jako nepřítomní uváděni zřejmě jen ti, u kterých se předpokládalo, že nejsou vzdáleni natrvalo, což je patrné také z porovnání skladby nepřítomných v roce 1869 a 1880 resp. let následujících.
- Při třídění osob (hlav domácností) podle povolání se autorce zřejmě nepodařilo dodržet stejná kritéria v obou analyzovaných letech (1890 a 1900); jde o velký úbytek (118) domácností nádeníků a naopak přírůstek domácností majitelů (62) v rozmezí deseti let. Autorka použila dost neobvyklé klasifikace povolání, kterou si odvodila ze sčítání 1869. Tak se stalo, že její data jsou obtížně srovnatelná s údaji z jiných studií (a tato komparace v práci také chybí).
- V přehledu vývoje obyvatelstva jsou graficky zobrazena pouze absolutní data; i když v textu jsou uvedena i data analytická, demografická studie by měla být výstižnější.

- V textu zůstaly překlepy a nepřesnosti, např. na straně 17 je zmínka o zrušení poddanského svazku v roce 1798, ale zřejmě je míněno zrušení nevolnictví roku 1781, na straně 68 je článek M. Seligové uveden jako M. Skořepové a naopak.

Pokud jde o výsledky, autorčina zjištění zapadají do našich dosavadních znalostí vývoje obyvatelstva v závěru 19. století v českých zemích a autorka je také správně interpretuje. Doložila tak, že vývoj obyvatelstva chodských obcí byl v této době obdobný vývoji v ostatních zemědělských regionech Čech.

Ve své práci prokázala Barbora Oplátková, že zvládla základní metody práce s prameny pro historickodemografické studium populací a že umí na tato data aplikovat vhodné výzkumné metody. Její práce rozšířila naše znalosti o vývoji obyvatelstva v českých zemích v 19. století. Podle mého názoru splňuje práce Barbory Oplátkové, „Skladba obyvatelstva, rodin a domácností na Chodsku na konci 19. století” nároky kladené na diplomové práce v oboru demografie a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 15. května 2017

Doc. RNDr. Ludmila Fialová, CSc.